

Dinamik ikon dalam pembentukan ruang pembangunan: Sumbangan Tun Ghafar Baba kepada pembangunan sosio-ekonomi Malaysia

Zainun Abidin Baharum¹, Junaidi Awang Besar ², Abdullah Zakaria Ghazali¹

¹Jabatan Sejarah, Fakulti Sastera dan Sains Sosial, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, ²Pusat Pengajian Sosial, Pembangunan dan Persekitaran, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor

Correspondence: Junaidi Awang Besar (email: jab@ukm.edu.my)

Abstrak

Bekas Timbalan Perdana Menteri, Allahyarham Tun Abdul Ghafar bin Baba merupakan seorang negarawan ulung di Malaysia yang mempunyai kecekalan diri dalam berpolitik serta telah menyumbang kepada pembangunan sosioekonomi negara sewaktu menjawat Timbalan Perdana Menteri. Keperluan kepada role model tokoh politik yang berwibawa seperti Ghafar amat perlu diketengahkan memandangkan kini nilai-nilai semangat kebangsaan nasionalisme berdasarkan kepada tradisi keikhlasan, kejujuran, pengorbanan dan setiakawan yang semakin terhakis oleh arus politik materialisme. Kajian ini menggunakan sumber sekunder yang diperolehi daripada buku-buku biografi, akhbar dan ucapan rasmi. Sikap positif beliau bersandarkan kepada pegangan teguh kepada nilai-nilai mulia seperti kesungguhan, keberanian dan kesabaran. Beliau dapat mengawal arah tuju perjalanan hidupnya dari seorang yang miskin kepada kehidupan yang lebih sempurna. Beliau telah membuktikan, tidak kira apa jua bangsa, agama, keturunan tidak ada sekatan untuk berjaya dalam hidup. Beliau memberikan fokus perhatiannya kepada sistem tanaman berkelompok, menubuhkan Yayasan Pelajaran, membuka Kelas Dewasa (kini dikenali sebagai KEMAS), mengadakan rancangan pemakanan berzat dan perpustakaan bergerak yang masih lagi berjalan sehingga ke hari ini. Sumbangan beliau dalam memberikan idea dalam membangunkan negara tidak dapat dinafikan lagi melalui gandingan mantap dengan Tun Dr. Mahathir (mantan Perdana Menteri) dalam memodenkan negara ini seterusnya terkenal di mata dunia.

Katakunci: idea, nasionalisme, negarawan, pembangunan negara, politik materialisme, sosio-ekonomi Malaysia

Iconic dynamics in the shaping of development space: The contribution of Tun Ghafar Baba to Malaysia's socio-economic development

Abstract

The late Tun Abdul Ghafar bin Baba was a great statesman in Malaysia with perseverance in politics and substantial contribution to the country's socio-economic development while assuming the Deputy Prime Ministership. His was a role model in nationalism based on the traditions of honesty, integrity, sacrifice and friendship. Based on secondary information sourced from biographies, newspapers and speeches, this study found samples of this icon's acts of determination, courage and patience. Rising from poverty Ghafar proved that in this country race, religion and ancestry did not determine success in life. His landmark achievements range from setting up group farming system and the Education Foundation, and from opening up the Adult Class (now known as KEMAS) to running a nutritious diet plan and mobile libraries which still run to this day. His greatest contribution was being a staunch partner to Prime Minister Tun Dr. Mahathir which helped propel Malaysia's rapid development.

Keywords: ideas, Malaysia's socio-economic, nationalism, statesmen, national development, political materialism

Pengenalan

Perjalanan hidup Tun Ghafar merentasi tiga zaman yang berbeza-beza; selama 29 tahun dalam zaman penjajahan Inggeris, 3 tahun 8 bulan dalam zaman perang (1942-1945) dan 49 tahun zaman kemerdekaan. Beliau tidak kesempatan melihat negara menyambut Jubli Emas 50 tahun kemerdekaan, hasil kemakmuran kemerdekaan yang mana beliau sebagai pejuang nasionalis kemudian sebagai pemimpin negara, berpeluang pula memainkan peranan penting mengisi tuntutan kemerdekaan tersebut. Keperluan kepada '*role model*' tokoh politik yang wibawa dan unggul seperti Tun Ghafar amat dirasakan ketika nilai-nilai perjuangan semangat kebangsaan nasionalisme yang berdasarkan kepada tradisi keikhlasan, kejujuran, pengorbanan dan setiakawan semakin terhakis, terpinggir dan ternoda oleh arus politik materialisme. Tatkala mengharungi liku-liku suka duka kehidupan yang penuh ranjau dan duri, beliau mempamerkan sifat-sifat positif dan memegang teguh kepada nilai-nilai yang mulia. Berlandaskan sifat dan sikap hidup yang positif seperti kesungguhan, kecekalan, keberanian dan kesabaran, beliau yang dilahirkan serba-serbi kekurangan, dapat menukar dan mengawal arah tuju hidupnya, ke arah yang lebih sempurna. Dalam proses itu beliau telah membuktikan dalam negara yang bertuah ini, tidak kira apa juga bangsa, agama, keturunan atau status ekonomi dan sosial, tidak sekatan untuk rakyatnya mencipta kejayaan dalam hidup. Sepanjang hidupnya beliau terjebak dalam beberapa insiden yang paradoksikal. Justeru artikel ini akan menganalisis sumbangan beliau dalam pembangunan negara sepanjang penglibatan beliau dalam politik dan pemerintahan di Malaysia.

Metodologi kajian

Kajian ini merupakan kajian kualitatif yang melibatkan rujukan bahan di arkib dan temubual terhadap rakan dan ahli keluarga Tun Ghafar Baba. Kajian yang dijalankan berhubung dengan tajuk ini ialah dengan menggunakan sumber sekunder yang berbentuk akademik yang diperoleh daripada buku-buku biografi, koleksi ucapan dan akhbar. Sumber sekunder ini dianalisis bersesuaian dengan kaedah penyelidikan yang bersifat kajian akademik. Lokasi rujukan kajian ini dilakukan di Arkib Negara Cawangan Melaka dan Kuala Lumpur. Fail-fail disemak di Jabatan Ketua Menteri Melaka. Sumber-sumber tersebut diperoleh daripada Perpustakaan Utama, Universiti Malaya, Perpustakaan Tun Sri Lanang UKM, Perpustakaan Awam Negeri Melaka, Galeri Memorial Tun Ghafar Baba Melaka, Perbadanan Muzium Negeri Melaka (Perzim), Muzium UMNO dan Institusi Kajian Sejarah dan Patriotism (IKSEP).

Latar belakang Tun Ghafar Baba

Beliau dilahirkan pada 18 Februari 1925 adalah seorang tokoh politik Melayu yang cukup banyak jasanya kepada bangsa, agama dan negara. Beliau mula melibatkan diri dalam dunia politik pada tahun 1939 ketika berusia 14 tahun, dengan menyertai Kesatuan Melayu Muda (KMM) (Ahmad Atory, 1993: 4). Selepas perang 1945, beliau menyertai Persatuan Kebangsaan Melayu Malaya (PKMM), sebuah parti radikal kiri (UMNO 10 tahun, 1956: 29). Setelah PKMM diharamkan pada tahun 1948, beliau yang ketika itu guru pelatih SITC (1946-1949), tidak lagi terlibat dalam bidang politik. Setelah lulus SITC dan kembali ke Melaka, beliau terlibat dalam Kesatuan Guru Melaka (Khoo, 1982: 67). Hanya setelah YTM Tunku Abdul Rahman Putra (1903-1990) mengambil alih kepimpinan UMNO daripada Dato' Onn Jaafar (1895-1962) dan slogan UMNO bertukar daripada "*Hidup Melayu*" kepada "*Merdeka*", slogan yang senada dengan perjuangan PKMM, baharulah Ghafar menyertai UMNO. Bermula pendakian politik UMNO dari bawah; sebagai Setiausaha Bahagian Melaka (1951), Ketua Bahagian Melaka (1955), Ahli

Majlis Tertinggi (1957), Ketua Penerangan UMNO(1958), Naib Presiden UMNO (1962-1987) dan Timbalan Presiden UMNO (1987-1993) (Mohd Ashraf, 2004: 91). Beliau merupakan Ketua Perhubungan Perikatan Melaka (1955-1974) dan Setiausaha Agung Barisan Nasional selama 19 tahun (1974-1993).

Karier Tun Abdul Ghafar Baba bermula sebagai pendidik, sebagai guru pelatih (1939-1941), guru bahasa Jepun ketika Perang Dunia Kedua (1942-1945) dan guru terlatih (1949-1955). Beliau menyertai bidang politik sepenuh masa apabila bertanding dan menang dalam Pilihan Raya Perundangan Persekutuan (Legco) pada tahun 1955, dilantik menjadi Ahli Perundangan Persekutuan (1955-1959) (Fauziah & Ruslan, 2000: 391). Pada pilihan raya tahun 1959 beliau bertanding dan menang di kawasan Dewan Undangan Negeri (DUN) Tanjong Kling, Melaka, seterusnya dilantik sebagai Ketua Menteri Melaka (1959-1968). Beliau dilantik oleh YTM Tunku menjadi Pengerusi MARA dan FAMA (1968-1971), keadaan memaksa beliau meletakkan jawatan Ketua Menteri Melaka dan kemudian dilantik sebagai Senator di Dewan Negara (1968-1969) dan Menteri Tanpa Portfolio (Ahmad Atory, 1993: 4). Pada Pilihanraya 1969 beliau bertanding di kawasan parlimen Melaka Utara dan dilantik sebagai Menteri Pembangunan Luar Bandar. Setelah YTM Tunku meletakkan jawatan dalam bulan September 1970 dan Tun Razak (1922-1976) mengambil alih kepimpinan negara, Tun Ghafar kekal sebagai Menteri Pembangunan Luar Bandar. Apabila Tun Razak meninggal pada Januari 1976 (Kadir, 2004: 17) dan Tun Hussin Onn (1922-1990), beliau meninggalkan kabinet dan memberi tumpuan kepada bidang perniagaan. Setelah 10 tahun sebagai wira swasta, beliau dijemput oleh YAB Tun Dr Mahathir Mohamad (dilahirkan 10 Julai 1925) untuk kembali dalam kerajaan sebagai Timbalan Perdana Menteri merangkap Menteri Pembangunan Luar Bandar (Alias, 1993). Setelah tujuh tahun memberi khidmat, beliau meletakkan jawatan pada tahun 1993. Tun Ghafar meninggal dunia pada 23 April 2006 ketika berumur 81 tahun.

Sebagai tokoh politik berpengalaman (*Old Guard*) yang berpaut kepada adat dan tradisi Melayu, Tun Ghafar menunjuk contoh terpuji dengan pendekatan yang sederhana dan pragmatik. Berlatarbelakangkan kehidupan di luar bandar yang cukup miskin dan tanpa pelajaran tinggi, falsafah politik beliau cukup mudah iaitu menyediakan segala kemudahan dan insentif kepada rakyat untuk membasmi kemiskinan material dan kemiskinan intelektual. Beliau tidak mahu lagi rakyat mengalami keperitan dan kesusahan hidup kerana kemiskinan. Dalam bidang politik beliau memegang rekod sebagai Ahli Parlimen paling lama, sejak pilihan raya pertama tahun 1955 hingga pilihan raya ke-10 tahun 1999. Selain itu dua penggal sebagai Ahli Dewan Undangan Negeri Melaka (1959-1969) dan sepenggal lagi sebagai Senator Ahli Dewan Negara (1967-1969).

Beliau juga mencipta rekod dalam UMNO, sebagai Ahli Majlis Tertinggi selama 36 tahun (1957-1993), sebagai Naib Presiden selama 25 tahun (1962-1987) dan sebagai Timbalan Presiden 7 tahun (1987-1993) (Azizan, 1991: 33). Kehebatan budi pekerti Allahyarham ialah walaupun beliau diasak keluar dari jawatan kedua tertinggi dalam UMNO dan juga kepimpinan negara, tidak ada satu ayat pun dalam memoir beliau yang menggambarkan keburukan tidak bermoral, akan lawannya untuk menjatuhkan beliau. Sebagai seorang demokrat, beliau menerima adat pertandingan ada yang menang dan ada yang kalah. Beliau berkhidmat dalam politik dengan berpegang kepada adat semenda 'dipanggil datang, disuruh pergi'. Kisah-kisah anekdot yang Allahyarham cukup telus, tulus dan ikhlas, demi bangsa, agama dan negara. Bukan berjuang demi kepentingan diri dan mengharap balasan seperti pangkat atau jawatan. Malah beliau seringkali menolak pangkat dan darjat, walaupun telah diberi gelaran Tun, beliau lebih selesa jika disapa dengan panggilan 'Pak Ghafar' atau 'Cikgu Ghafar' sahaja (Sarina 1978: 19 & 23).

Tun Ghafar sebagai Timbalan Perdana Menteri dan Timbalan Presiden UMNO Malaysia

Pada 7 Mei 1996, YAB Datuk Seri Dr Mahathir Mohamad mengumumkan perlantikan Tun Ghafar Baba, 61 tahun sebagai Timbalan Perdana Menteri Malaysia, menggantikan Datuk Musa Hitam. Datuk Musa Hitam telah meletakkan jawatan Timbalan Perdana Menteri secara mengejut pada 16 Mac 1986 kerana dikatakan tidak bersetuju dengan YAB Datuk Seri Dr Mahathir dalam beberapa dasar kerajaan (Aziz,

2012). Setelah tiga bulan resah menunggu siapakah tokoh yang bakal menggantikan Datuk Musa Hitam, pengumuman rasmi oleh YAB Perdana Menteri tersebut sedikit sebanyak telah melegakan rakyat ramai kerana Tun Ghafar merupakan seorang tokoh politik yang cukup matang dan berpengalaman. Sebenarnya Tun Ghafar tidak menyangka akan kembali menyertai kerajaan, apatah lagi sebagai Timbalan Perdana Menteri Malaysia (Sahak, 1997). Tun Ghafar dipilih sebagai Timbalan Perdana Menteri kerana Datuk Musa Hitam meletakkan jawatan secara mengejut. Ketika YAB Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad mengumumkan pemilihan beliau sebagai Timbalan Perdana Menteri, Tun Ghafar berada di Hong Kong. Ketika YAB Datuk Seri Dr. Mahathir menawarkan jawatan Timbalan Perdana Menteri itu, Tun Ghafar berada di luar kerajaan selama hampir 10 tahun, setelah menolak pelawaan YAB Tun Hussein Onn untuk menyertai kabinet pada tahun 1976 (Ghafar, 1998). Tun Ghafar merupakan seorang nasionalis yang tulen, berjuang dengan ikhlas demi kepentingan bangsa Melayu. Beliau menunjukkan teladan yang mulia dengan tidak mengejar pangkat dan jawatan dalam perjuangan politik. Perjuangan politik Tun Ghafar adalah ikhlas untuk memberi sumbangan kepada bangsa dan negara dan bukan mahukan negara membalas khidmat beliau. Prinsip politik ini memenuhi dan menepati maksud ucapan terkenal mendiang Presiden John F. Kennedy *"berilah sumbangan ikhlas kepada negara dan jangan mengharapkan negara memberi sumbangan kepada anda"*.

Dalam politik UMNO, Tun Ghafar merupakan tokoh UMNO paling kanan atau 'senior', menjadi Naib Presiden sejak tahun 1962, dilantik Ketua Penerangan UMNO pada tahun 1958, terpilih sebagai ahli Majlis Tertinggi sejak tahun 1957 dan menjadi ahli UMNO sejak tahun 1951. Tun Ghafar pernah dilantik sebagai Pengerusi Perhubungan UMNO Melaka, Pulau Pinang dan Wilayah Persekutuan. Tun Ghafar merupakan Setiausaha Agung Barisan Nasional yang kedua mulai September 1974, selepas Datuk Michael Chen yang mula memegang jawatan ini pada 1 Jun 1974 ketika BN mula-mula didaftarkan. Selaku Setiausaha Dewan Tertinggi BN, beliau diberi tanggungjawab sebagai Pengurus Pilihan Raya pada setiap kali Pilihan Raya Nasional. Selaku Menteri Pembangunan Luar Bandar, Tun Ghafar bertanggungjawab terhadap agensi-agensi kerajaan di bawah kementeriannya termasuk MARA, FAMA, FELDA, FELCRA, Lembaga Pertubuhan Peladang Kebangsaan (LPP), Jabatan Pembangunan Koperasi dan Jabatan Pembangunan Masyarakat (Mohd. Tamrin, 2010).

Tun Ghafar Baba merupakan Timbalan Perdana Menteri Malaysia keenam, selepas jawatan tersebut sebelumnya disandang oleh Tun Abdul Razak Hussein (1957-70), Tun Dr Ismail Abdul Rahman (1970-73), Tun Hussein Onn (1973-76), Tun Dr. Mahathir Mohamad (1976-1981) dan Datuk Musa Hitam (1981-86). Beliau merupakan seorang guru yang pertama dilantik ke jawatan Timbalan Perdana Menteri. Tun Razak dan Tun Hussein Onn merupakan peguam dan Tun Dr Ismail dan Tun Dr Mahathir merupakan doktor perubatan sementara Datuk Musa Hitam pula ialah bekas pegawai tadbir.

Sumbangan Tun Ghafar dalam pembangunan sosioekonomi negara

Tun Ghafar sering berpandangan jauh bagi sesuatu projek secara jangka panjang dan kepada siapa projek tersebut harus dihalakan. Sebagai contohnya, beliau akan berusaha mengatasi pelbagai masalah yang dihadapi oleh masyarakat keturunan Thai negara ini atau yang lebih dikenali sebagai 'orang siam'. Masyarakat keturunan Thai Malaysia telah menyerahkan memorandum mengenai masalah mereka kepada Timbalan Perdana Menteri, yang disampaikan oleh Pengerusi Penyelaras Masyarakat Keturunan Thai di Malaysia, Encik Charern Intarchat. Dalam memorandum tersebut, masyarakat keturunan Thai meminta kerajaan membenarkan mereka menyertai skim rancangan FELDA dan FELCRA, menyelesaikan masalah taraf tanah tapak 88 wat Siam, memohon melantik wakil mereka di Dewan Negara dan dalam majlis kerajaan tempatan, member latihan kemahiran kepada anak-anak mereka dan menyediakan pembangunan untuk kaum itu di luar bandar. Mengenai permohonan untuk menyertai skim rancangan FELDA, kerajaan tidak mempunyai halangan untuk membenarkan mereka menyertainya (Mingguan Malaysia, 1993). Semasa menjadi Ketua Menteri, Melaka, beliau banyak menumpukan perhatian kepada pembangunan dari segi infrastruktur di luar bandar. Baginya keperluan asas amat penting untuk kawasan luar bandar

kerana kewujudan kemudahan sedemikianlah projek pembangunan selanjutnya boleh dilakukan ke kawasan tersebut dengan mudah (Malik, 1980).

Tenaga elektrik yang dibekalkannya ke kampung-kampung bukanlah semata-mata bertujuan untuk menerangi rumah orang kampung sahaja. Ia bertujuan serampang dua mata. Pertama untuk mengubah sikap orang kampung supaya mereka menyedari tentang projek pembangunan untuk mereka sedang giat dilaksanakan. Kedua, kemudiannya untuk mengubah corak hidup mereka yang jauh ketinggalan itu. Bagi meningkatkan lagi ekonomi mereka, beliau mahu masyarakat luar bandar bertindak mengorak langkah ke arah kegiatan industri dan tidak lagi hanya menumpukan perhatian sepenuh masa kepada kegiatan pertanian yang tidak produktif. Beliau kemudiannya memperkenalkan polisi barunya dalam bidang perkembangan pelajaran. Menyedari betapa pentingnya pelajaran dalam kehidupan, beliau menggalakkan masyarakat luar bandar menghantar anak mereka melanjutkan pelajaran ke sekolah menengah yang telah disediakan oleh kerajaan. Tetapi malangnya sebahagian besar dari masyarakat kampung tidak berkemampuan untuk berbuat demikian akibat dari masalah kemiskinan tegar. Bagi mengatasi masalah tersebut, beliau memberi bantuan basikal dan buku percuma kepada murid-murid yang tidak berkemampuan. Walaupun langkah tersebut tidak dapat menyelesaikan masalah tersebut secara keseluruhannya namun sekurang-kurangnya dapat menaikkan semangat murid-murid untuk melipatkan ganda usaha sewaktu mereka di alam persekolahan (Utusan Malaysia, 1984).

Bagi membantu murid-murid dan masyarakat luar bandar untuk mengetahui dunia luar, beliau telah melancarkan projek 'Perpustakaan Bergerak'. Beliau berharap agar 'Perpustakaan Bergerak' dapat mempertingkatkan lagi semangat suka membaca. Dengan itu dapat mengurangkan jumlah kadar buta huruf dan menggalakkan masyarakat luar bandar berlumba-lumba menuntut ilmu. Walaupun beliau suka melihat masyarakat luar bandar melibatkan diri dalam bidang industri tetapi beliau tidak terus melupakan pembangunan dalam bidang pertanian. Bidang pertanian juga penting untuk keperluan makanan seharian. Untuk menggalakkan pertumbuhan dalam penghasilan padi, beliau memperkenalkan idea menanam padi secara berkelompok. Idea ini masih dipraktikkan hingga sekarang (Sarina, 1976). Kawasan tanah terbiar dimajukannya secara menanam pokok getah. Di Pulau Besar misalnya diadakan projek penternakan lembu secara besar-besaran. Operasi pembukaan tanah diusahakan di seluruh Melaka sehingga tidak terdapat lagi ruang tanah kosong. Semasa menjadi Ketua Menteri bagi penggal kedua, beliau meneruskan ideanya dalam bidang pelajaran dengan menubuhkan Yayasan Pelajaran Melaka. Penubuhan yayasan ini antara lain bertujuan untuk meramaikan lagi bilangan anak Melayu melanjutkan pelajaran ke peringkat lebih tinggi. Biasiswa, pinjaman dan semua galakan diberikan kepada anak Melayu supaya mereka dapat mempertingkatkan lagi ilmu pengetahuan.

Memandang kepada kebolehan Tun Ghafar yang mempunyai idea memperkenalkan dan melaksanakan pelbagai projek pembangunan di Melaka dengan jayanya maka Kerajaan Persekutuan menawarkan kepadanya jawatan Pengerusi MARA. Bagi memastikan segala rancangan yang telah diatitkan dalam MARA berjaya mencapai matlamatnya sebagaimana yang dirancang maka beliaupun meletakkan jawatan Ketua Menteri Melaka yang telah disandangnya selama 9 tahun itu. Semangat ingin menolong memajukan Melayu semakin mudah dilaksanakannya kerana MARA itu sendiri ditubuhkan bertujuan untuk menolong memperbaiki taraf hidup Melayu di luar bandar. MARA tumpukan operasi dalam perdagangan dan perindustrian dengan harapan agar Melayu setanding dengan bangsa asing (Kertas kerja Perasmian MARA, 1982). Salah satu dari strategi yang beliau gunakan untuk mencapai objektif ini ialah dengan menambahkan bilangan usahawan Bumiputera serta meningkatkan lagi taraf mereka dalam kegiatan perusahaan kecil dan sederhana. Sebaik sahaja beliau menerajui MARA, beliau meminta kerajaan menambahkan lagi peruntukan tahunan bagi membolehkan agensi tersebut berguna dan lebih berkuasa. Dengan kuasa yang ada padanya, beliau memperhebatkan lagi operasinya menolong Melayu dengan melancarkan pelbagai projek pembangunan.

Antara projek yang dilaksanakannya ialah menubuhkan pusat pengajian tinggi, ITM (kini UiTM) yang dikhaskan untuk pelajar Melayu sahaja. Bangsa asing tidak dibenarkan belajar di situ. ITM dilengkapi dengan pelbagai peralatan moden bagi menampung pelajar seramai 7,000 orang. Idea asal penubuhan ITM adalah cetusan dari pemikiran beliau. Penubuhan ITM itu berjaya menghasilkan ramai

anak Melayu berjaya belajar hingga ke peringkat lebih tinggi berbanding sebelumnya. Lepas ITM juga ramai yang melibatkan diri dalam bidang perdagangan dan perindustrian. Dengan itu secara tidak langsung, usaha beliau telah berjaya menghalakan ramai Melayu ke arah bidang tersebut. MARA juga telah memperluaskan pelbagai bentuk pinjaman, subsidi dan kemudahan kepada pengusaha kecil Bumiputera yang bergiat dalam lapangan perniagaan. Bantuan seperti ini bukan sahaja diberikan kepada pengusaha baru juga kepada mereka yang telah lama menceburkan diri dalam bidang itu. Beberapa perniagaan Bumiputera telah diperbesarkan lagi seperti kilang kain, syarikat kenderaan dan perusahaan batik. Semasa pentadbiran beliau juga diperkenalkan skim Amanah Saham MARA (ASM) iaitu skim yang menggalakkan Bumiputera supaya belajar berniaga saham bagi mendapatkan pulangan besar.

Tun Ghafar juga melibatkan diri secara serius dalam pertubuhan peladang dan koperasi. Ini bertujuan untuk mempertingkatkan lagi taraf hidup Melayu dan petani melalui gerakan koperasi tersebut. Penglibatan serius beliau dalam agensi ini memberi banyak kesan positif ke atas nelayan dan petani (Mansor, 1982). Sehubungan itu, beliau banyak memainkan peranan dalam Perbadanan Kemajuan Perikanan dan Perbadanan Kemajuan Haiwan. Beliau adalah orangnya yang mencadangkan kepada kerajaan supaya Malaysia mestilah menyediakan makanan yang cukup sepanjang masa bagi memenuhi keperluan penduduknya. Ini termasuklah makanan berzat seperti daging lembu dan susu. Dari itu adalah perlu bagi kerajaan menghasilkan sendiri makanan tersebut disebabkan selama ini ia banyak diimport dari luar negara. Hasil dari cadangan beliau itu, polisi menghasilkan bekalan makanan sendiri ini telah dipertanggungjawabkan ke atas Kementerian Pertanian dan Pembangunan Luar Bandar yang secara kebetulan diketuai oleh beliau sendiri. Pelaksanaannya dijalankan di bawah agensi Perbadanan Kemajuan Perikanan dan Perbadanan Kemajuan Haiwan. Sebagai tindakan selanjutnya pula, pelbagai bantuan telah diberikan kepada petani bagi menggalakkan mereka menambahkan lagi bekalan makanan negara. Bantuan diberi baik dari segi kewangan mahupun peralatan. Pinjaman juga ditawarkan kepada mereka bagi membiayai sesuatu projek yang hendak dijalankan.

Beliau adalah salah seorang yang bertanggungjawab dalam merancang skim FELDA. Skim tersebut telah berjaya membentuk satu masyarakat Melayu baru yang lebih terancang corak kehidupannya. Dalam Rancangan Malaysia Ketiga misalnya, terdapat lebih dari 25,000 keluarga telah ditempatkan di rancangan FELDA di seluruh negara (Ghafar, 1998: 55). Beliau juga tidak ketinggalan untuk memainkan peranan penting dalam Perbadanan Niaga Nasional (PERNAS). Beliau berpendapat, PERNAS perlu memasuki lapangan perdagangan dan perindustrian secara aktif. Penglibatan dalam lapangan ini boleh memberi peluang luas kepada Bumiputera untuk bergiat sama melalui bantuan PERNAS selaras dengan kehendak DEB. Beliau bersungguh-sungguh berusaha menjadikan pinjaman dan kemudahan-kemudahan lain diberikan kepada para petani bagi keperluan kemudahan pertanian mereka. Beliau berbuat demikian bertujuan untuk menukar sikap petani yang selama ini menjalankan pertanian secara sara diri sahaja. Beliau mahukan mereka menjadi petani moden yang produktif seterusnya menghasilkan pelbagai jenis tanaman dengan mendapat pulangan lumayan. Bank Pertanian yang ada sekarang ini dibangunkan dari cetusan idea beliau juga. Beliau berusaha menubuhkan Bank Pertanian itu kerana melalui bank tersebut bantuan boleh disalurkan kepada para petani dengan kadar faedah rendah sebagai modal kewangan mereka.

Sumbangan Tun Ghafar dalam pembangunan negara tidak hanya berlegar di sekitar hal politik sahaja. Beliau juga banyak member sumbangan kemajuan dalam ekonomi, sosial, pelajaran, kesihatan, perdagangan dan perindustrian. Semasa menjadi Menteri Pembangunan Negara dan Luar Bandar, beliau berjaya mengurangkan jumlah penduduk buta huruf. Dari jumlah 1.5 juta orang yang tidak boleh membaca kemudiannya sudah ramai yang sudah berjaya mengatasi masalah tersebut. Dengan itu mereka memahami apa jua rancangan yang dijalankan oleh kerajaan. Pembasmian buta huruf dilakukan oleh beliau secara membuka kelas belajar menulis, membaca dan mengira yang dinamakan 'Kelas Dewasa' terutamanya di kawasan yang terdapat ramai penduduk yang tidak tahu membaca dan menulis. Kelas tersebut dijalankan oleh Bahagian Kemajuan Masyarakat (KEMAS) iaitu salah sebuah bahagian yang terdapat dalam kementerian beliau. Kejayaannya menurunkan kadar buta huruf itu mendapat penghargaan dari Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu (PBB). Jelas Datuk Md Di yang juga Setiausaha Agung kepada

Majlis Bekas Wakil Rakyat Malaysia (Mubarak) memberitahu: 'Pada waktu itu sememangnya ramai Melayu yang tidak tahu membaca dan menulis. Apa yang cukup menyedihkan oleh kerana kebanyakan mereka pada waktu itu terdiri dari nelayan dan peladang yang tidak tahu mengira dan menulis. Mereka sering sahaja kena tipu oleh orang tengah yang dimonopoli oleh kaum Cina. Dalam banyak hal Melayu dipandang hina oleh bangsa lain yang mana seharusnya tidak bersikap demikian terhadap Bumiputra sedangkan mereka asalnya adalah pendatang yang datang mencari rezeki di sini'.

Beliau bertindak demikian kerana tidak mahu melihat sesuatu yang tidak kena ini berterusan berlaku pada bangsanya. Dalam masa yang sama pula bukannya senang hendak menarik ibu bapa supaya membawa anak-anak mereka untuk menimba ilmu ke sekolah. Ini disebabkan tarikan untuk membantu menambah ekonomi yang rata-ratanya teramat miskin itu lebih mereka utamakan. Namun Ghafar dan para pegawai di Kementerian tidak kenal erti penat lelah bagi menjayakan projek membasmi buta huruf ini ke seluruh negara. Bagi mereka yang rajin hendak menambahkan ilmu dibantunya dengan pelbagai kemudahan seperti pakaian, kasut, buku-buku teks juga basikal untuk kesenangan murid-murid berulang-alik dari rumah ke sekolah. Begitu juga halnya dengan kaum ibu dan bapa yang hendak belajar di kelas dewasa. Halangannya bukan sahaja datangnya dari keluarga terdekat malah ada yang berkata apa jua yang diajar di dalam kelas tersebut tidak mendatangkan apa-apa faedah pada hari muka. Itu yang digossipkan oleh masyarakat sekeliling terhadap mereka yang berhasrat untuk menyahut seruan kerajaan itu. Namun apa yang dihayatkan oleh Ghafar disertai dengan usahanya yang gigih itu akhirnya membuahkan hasil dikagumi pelbagai pihak. Ramai Melayu dewasa sama ada lelaki mahupun perempuan sudah boleh membaca, menulis dan mengira.

Selain itu, Tun Ghafar telah memperkenalkan Rancangan Pemakanan kalangan masyarakat luar bandar yang bertujuan untuk mempertingkatkan kandungan vitamin dalam makanan mereka (Mohammad Yunus, 1961: 67). Usaha tersebut memang wajar dilakukan kerana pada masa itu negara sedang mengalami pelbagai ancaman wabak penyakit seperti taun, demam malaria, untut, demam kepialu, kekurangan zat makanan dan sebagainya. Hingga kini pun rancangan tersebut terus dikekalkan seperti bekalan minuman susu percuma ke sekolah rendah seluruh negara. Dalam pada itu, beliau juga menumpukan perhatiannya kepada masalah tanah dan perumahan yang begitu menghimpit Bumiputera. Beliau berpendapat, 'Group Settlement Act' perlu dikaji semula. Alasan yang diberi ialah buat masa ini pemilikan tanah kerajaan Secara berkumpulan dengan menggunakan satu geran sahaja sudah tidak sesuai lagi (Abdul Ghafar, 1983). Di sudut lain pula beliau melihat betapa seriusnya masalah perumahan yang dihadapi, beliau mencadangkan supaya diperkenalkan satu Skim Tabung Pengumpulan Wang untuk membeli rumah yang dinamakan 'Skim Perumahan'. Skim ini sama seperti sistem Lembaga Urusan Tabung Haji. Pada pemikiran beliau, skim ini bukan sahaja boleh melatih rakyat berjimat cermat tetapi ia sesuai dengan konsep kerajaan yang berusaha untuk mengatasi masalah inflasi (Abdul Ghafar, 1984).

Walaupun beliau sudah lama meninggalkan MARA tetapi perhatian beliau terhadapnya masih belum padam lagi. Beliau mencadangkan supaya MARA memperluaskan lagi skop Bahagian Khidmat Nasihat supaya menjadi satu bahagian yang lebih berkesan membantu dengan cepat kepada para pengusaha Bumiputera yang menghadapi kesulitan untuk mendapatkan modal dari bank perdagangan. Dengan adanya pertolongan dari bahagian ini maka akan mempercepatkan lagi bantuan kepada para pengusaha tersebut untuk mendapat pinjaman kewangan.

Sekali imbas sumbangan Tun Ghafar terhadap Badan Kebajikan tidak begitu banyak. Ini mungkin disebabkan oleh beliau sibuk dengan tugas lain yang mempunyai fungsi lebih besar lagi untuk membantu rakyat. Walau bagaimanapun, beliau masih tidak ketinggalan untuk melibatkan diri dengan beberapa badan kebajikan, baik di peringkat kebangsaan mahupun antarabangsa. Contohnya, beliau pernah menjadi Pegawai Perpustakaan Melaka dalam masa yang sama menjadi Ketua Menteri Melaka. Beliau juga menjadi Pengerusi kepada Tabung Biasiswa Datuk Tan Cheng Lock, Pengerusi Jawatankuasa Tabung Biasiswa Merdeka dan Pengerusi Jawatankuasa Biasiswa Persahabatan Malaysia-Algeria pada tahun 50-an dan 60-an. Semasa menjadi Ketua Menteri, beliau membina padang golf di Air Keroh, Melaka. Beliau pernah dilantik menjadi Presiden Air Keroh Country Club dan Presiden Persatuan Palang Merah, Melaka. Air Keroh Country Club ialah sebuah kawasan yang terkenal lagi selesai bagi mereka

yang meminati sukan golf di negara ini. Ia mempunyai 27 lubang kesemuanya. Untuk sampai ke tempat tersebut ia hanya memakan masa 10 minit sahaja dari Tol Ayer Keroh, Lebuhraya Utara-Selatan. Rajah letak atur bagi lapangan golf ini direka oleh beliau. Lapangan golf ini dibuka pada 1964. Untuk melengkapkannya, sama sebagaimana lapangan golf lainnya ia mempunyai beberapa kolam kecil. Hutan tetap dipelihara dengan baiknya di kiri dan kanan lapangan ini. Ia sering dijadikan tempat pertandingan bertaraf antarabangsa sama ada dari peserta dalam mahupun luar negara. Sebagaimana pertandingan 'Open Malaysia', yang diadakan pada 1989. Antara yang turut sama hadir seperti pemain golf profesional dari Myanmar, Kyi Hla Han; Stephen Leany dari Australia; dan Jeff Maggart dari Amerika Syarikat. Sudah tentu kedatangan mereka itu mendapat perhatian dari para peminat yang turut sama datang berpusu-pusu ke lapangan golf Ayer Keroh Country Club ini. Bagi mereka yang tidak berminat untuk bermain golf sudah tentu boleh pergi ke Zoo Melaka dan Dataran Melaka yang terletak tidak berapa jauh dari lapangan golf ini. Ini menunjukkan perhatian beliau terhadap sukan juga tidak ketinggalan. Ghafar mengambil bahagian dalam sukan tenis. Beliau telah berjaya menganjurkan perlawanan tenis antara bangsa yang dinamakan 'Asia Nation Tennis Championship'.

Ghafar juga pernah menjadi Pengerusi, Orthopedic Home, Petaling Jaya. Dalam syarikat sendirian Berhad pula, Ghafar menjadi Pengarah kepada 25 syarikat berikut iaitu Kelengkapan (M) Sdn Bhd., Syarikat Ladang Yee Seng Sdn Bhd., Warta Negara Press Sdn Bhd., Ming Hock Motor Work Sdn Bhd., Ming Hee Motor Work Sdn Bhd., Jaya Holdings Sdn Bhd., Goodyield Plaza Sdn Bhd., Climate Engineering Sdn Bhd., Contango Sdn Bhd., Seiko (Malaysia) Sdn Bhd., Syarikat Ladang Pub Sdn Bhd., Jaya Usaha Bersatu Sdn Bhd., Koperasi Berjaya Sdn Bhd., Insular Construction Sdn Bhd., Genies Insular Sdn Bhd., Lahad Datu Quarry Sdn Bhd., G&G Holdings Sdn Bhd., G&G Plantation SCn Bhd., Pudu Lama Property Sdn Bhd., Tenaga Corporation Sdn Bhd., Simanggang Coal Mines Sdn Bhd., Kemuncak Biru Sdn Bhd., AGB Property Sdn Bhd., Penfabric Sdn Bhd., Pengecom Electronic Sdn Bhd. Manakala dalam syarikat awam pula Ghafar menjadi Pengarah kepada 11 buah iaitu Kompleks Kewangan Malaysia Bhd., Utusan Malaysia (M) Sdn Bhd., BerjantaiTin Gredging Sdn Bhd., Bahtera Kinta Consolidated (M) Sdn Bhd., Amanah Saham MARA Bhd., Pelaburan Amanah Nasional Bhd., Hock Hua Bank (Sabah) Bhd.

Pegi Malaysia Bhd., Malaysian International Finance Bhd., Dunlop Holdings Bhd., dan Dunlop Estate Bhd. Dari itu memang tidak dinafikan lagi akan jasa Ghafar dan keluasan peranannya dalam pembangunan negara. Apa yang perlu diberi perhatian ialah kebanyakan dari ideanya seperti sistem tanaman berkelompok, menubuhkan Yayasan Pelajaran, membuka Kelas Dewasa (kini dikenali sebagai KEMAS), mengadakan rancangan pemakanan bahan berzat dan mengadakan perpustakaan, bergerak masih lagi dipergunakan sehingga ke hari ini (Alias, 2012). Pemikiran Ghafar jauh melangkaui zamannya. Sekaligus membuktikan betapa pengalaman beliau sebagai politikus terlama di Malaysia itu dapat membantu rakyat demi kemakmuran dan kesejahteraan negara ini dari dulu hingga kini.

Kesimpulan

Tidak dinafikan lagi akan jasa Ghafar dan keluasan peranannya dalam pembangunan negara. Beliau memberikan fokus perhatiannya kepada sistem tanaman berkelompok, menubuhkan Yayasan Pelajaran, membuka Kelas Dewasa (kini dikenali sebagai KEMAS), mengadakan rancangan pemakanan berzat dan perpustakaan bergerak yang masih lagi berjalan sehingga ke hari ini. Ternyata pemikiran Ghafar jauh melangkaui zamannya. Sekaligus membuktikan betapa beliau bersungguh-sungguh membantu rakyat demi kemakmuran dan kesejahteraan negara ini. Dalam syarikat swasta pula beliau menjadi Pengarah kepada 25 syarikat. Beliau juga mencadangkan supaya MARA memperluaskan lagi skop Bahagian Khidmat Nasihat supaya menjadi satu bahagian yang lebih berkesan. Dengan itu dapat membantu dengan cepat kepada para pengusaha Bumiputera yang menghadapi masalah untuk mendapatkan modal dari bank-bank perdagangan.

Rujukan

- Abdul Aziz Tapa (2012) Wawancara, 6 September 2012, jam 3.00 petang.
- Abdul Ghafar Baba (1983) Petikan ucapan (Wakil Rakyat Jasin) di Dewan Rakyat. 13 Oktober.
- Abdul Ghafar Baba (1984) Petikan ucapan Naib Presiden UMNO Malaysia di Konvensyen UMNO Wilayah Persekutuan 1984, di Kompleks Kewangan Kuala Lumpur. 6 Mei.
- Abdul Samad Idris (1985) *Merdeka. Melaka tempa sejarah*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.
- Ahmad Atory Hussain (1993) *Dimensi politik Melayu 1980-1990*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.
- Alias Mohamed (1993) *Ghafar Baba: Kupasan oleh profesor dan cendekiawan Melayu*. Gateway Publishing House, Kuala Lumpur.
- Alias Mohamed (2012) *Tun Abdul Ghafar Baba dalam kenangan*. Gateway Publishing House, Kuala Lumpur.
- Azizan Ahmad (1991) *Suka duka politik Ghafar Baba*. Az-Rena Enterprise & Trading, Kuala Lumpur.
- Fauziah Shaffie, Ruslan Zainuddin (2000) *Sejarah Malaysia*. Terbitan Fajar Bakti Sdn. Bhd., Kuala Lumpur.
- Ghafar Baba (1992) Petikan ucapan di Majlis Penyampaian Anugerah Belia Negara di Regent Ballroom, Hotel Regent Kuala Lumpur. 28 Februari.
- Ghafar Baba (1998) *Pendamai: Antara cabaran dan pergolakan*. Pelanduk Publications (M) Sdn. Bhd., Petaling Jaya.
- Kerajaan Negeri Melaka (2004) *Tokoh-tokoh gemilang Melaka, pentadbiran dan politik*. Institut Kajian Sejarah dan Patriotisme Malaysia (IKSEP), Melaka.
- Kertas kerja Perasmian MARA dalam memberikan bantuan kewangan kepada pembangunan rancangan industri kampung (1982) Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- Khoo Kay Kim (1982) *Melaka dan sejarahnya*. Percetakan Seasons Sdn Bhd., Kuala Lumpur.
- Malik Munip (1980) Dekolonisasi sistem pendidikan negara: Satu perspektif sejarah. In: Awang Had Salleh (ed) *Ke arah perpaduan: Sebuah perspektif sejarah*. Penerbit Fajar Bakti Sdn Bhd., Kuala Lumpur.
- Mansor Merican (1982) *Dasar politik*. Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.
- Mingguan Malaysia (1993) Ahad, 25 Julai.
- Mohammad Yunus Hamidi (1961) *Sejarah pergerakan politik Melayu Semenanjung*. Pustaka Antara, Kuala Lumpur.
- Mohd Ashraf Ibrahim (2004) *Gagasan Bangsa Malayan Yang Bersatu 1945-1997*. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- Sahak Haji Lasi (1997) UMNO 1959-1995. Latihan Ilmiah. Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- Sarina (1976) Bil 1, April.
- Subky Latif (1984) *Kumpulan fokus Subky Latif*. Pustaka Pendidikan (M) Sdn Bhd., Kuala Lumpur.
- Talib Samat (2010) *Kenali tokoh berjasa (Jilid 1)*. Pekan Ilmu Publication Sdn. Bhd., Ampang.
- Tunku Abdul Rahman Putra (1980) *Pandang balik*. Heinemann Educational, Kuala Lumpur.
- UMNO 10 tahun* (1956) Daud Press, Pulau Pinang.
- UMNO Melaka (1967) *Mesyuarat Agong Perwakilan UMNO bahagian Melaka*, kali ke-19. 8 April. Muzium UMNO Melaka.
- Utusan Malaysia (1984) 17 Disember.